

УДК 336.77.067.21/22

Чікіта Ірина

к.е.н., доцент

Львівська комерційна академія

м. Львів

ЕЛАСТИЧНІСТЬ ПОПИТУ НА КРЕДИТ – АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ

Анотація

У статті висвітлені результати аналізу цінової еластичності попиту на кредит з боку різних економічних агентів у довгому і короткому періодах. Зокрема, досліджено вплив нецінових факторів на формування попиту на кредит усіх суб'єктів економіки.

Ключові слова: еластичність попиту, кредит, депозит, парадокс Гіффена, аналіз.

В сьогоdnішніх умовах стимулювання економічного зростання залишається чи не найважливішим завданням для виходу вітчизняної економіки з кризи. Серед факторів, які негативно впливають на зростання ВВП з боку фінансової системи зарубіжні економісти називають збільшення банківської маржі як різниці між процентними ставками за кредитами і депозитами [1, 2, 3].

Дослідження банківської маржі в Україні показали [4], що протягом 2005-2012 вона перебувала у діапазоні від 5% до 8% у національній валюті, і це значно вище від рівня, який спостерігається у економіках розвинутих країн. При цьому, процентні ставки за кредит збільшуються саме в ті періоди, коли економічне зростання сповільнюється.

З метою вивчення можливості зниження відсоткових ставок без втрати банківською системою доходів було здійснено аналіз цінової еластичності попиту на кредит з боку різних економічних агентів у довгому і короткому періодах. Проведений аналіз показав, що в короткому періоді (помісячно) попит на кредити переважно еластичний, в окремі місяці значення еластичності прямує до безмежності, а в довгому періоді (по роках) попит еластичний в періоди економічного розвитку (2006-2007, 2011 рр.) та нееластичний у період спаду (2008-2009, 2012 рр.) [4].

Одночасно було виявлено, що в багатьох часових проміжках значення еластичності було додатнім, тобто обсяги кредитування зростали при зростанні процентної ставки. В економічній теорії додатне значення показника еластичності пояснюється парадоксом Гіффена. Його суть полягає в тому, що при зростанні ціни на деякі товари, їх споживання збільшується за рахунок економії на інших товарах, що зумовлено переважанням ефекту доходу над ефектом заміщення. Товар Гіффена – це малоцінний товар, який займає в бюджеті споживача значне місце і не має заміників. Механізм дії парадоксу Гіффена такий: якщо покупець споживає товари x та y , причому товар x дорожчий, то при зростанні ціни на них, попит на дешевший товар y зростає за рахунок відмови від споживання дорожчого товару x .

Ще одне пояснення парадоксу Гіффена – інфляційні очікування економічних агентів, що змушує їх збільшувати попит на товар в очікуванні його подорожчання.

Прийнято вважати, що товаром Гіффена є переважно товари першої необхідності, зокрема продукти харчування, (наприклад, картопля), а кредит до таких товарів не відноситься. Однак здійснені розрахунки [4] однозначно демонструють, що додатне значення еластичності попиту на кредит з боку нефінансових корпорацій є непоодиноким явищем, а з боку домогосподарств взагалі переважає. З цього робимо висновок про високий вплив нецінових факторів на формування попиту на кредит усіх суб'єктів економіки.

Для вивчення дії таких нецінових чинників нами проведено оцінку чутливості попиту на кредит до змін у доході суб'єктів господарської діяльності (без банків та бюджетних установ) і населення на основі статистичних даних у довгому періоді (рік) (табл1).

Інтерпретація показника чутливості попиту від доходу пов'язана з поділом благ на товари вищої споживчої цінності (нормальні товари) та нижчої споживчої цінності, а також предмети розкоші та предмети першої необхідності. Для товарів нижчої споживчої цінності показник еластичності від доходу є від'ємним, що пов'язане з відмовою від них з ростом доходу. Якщо коефіцієнт еластичності є меншим за 1, товар вважається першої необхідності. Його частка у витратах споживача зменшується зі зростанням доходу, а попит загалом зростає зі зменшенням доходів. У свою чергу, попит на товари розкоші зі збільшенням доходів підвищується, коефіцієнт еластичності за доходом відповідно є більшим за 1.

Таблиця 1

Еластичність попиту на кредит за доходом суб'єктів господарювання та населення за 2006 - 2013 роки

Період	Еластичність попиту на кредит за доходом	
	суб'єктів господарювання	населення
2006	1,3	3,6
2007	1,7	1,9
2008	0,7	0,2
2009	2,4	-20,3
2010	1,6	1,1
2011	0,8	3,7
2012	0,8	0,4
2013	-4,3	5,3

Джерело: розраховано за даними: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

З наведених розрахунків еластичності попиту на кредит за доходом видно, що для суб'єктів господарювання він є меншим за 1 у період 2008 р. та 2011-2012 рр., а у 2013 взагалі має від'ємне значення. Таким чином, простежується зв'язок між загальною макроекономічною ситуацією та попитом на кредит з боку підприємств: кризові явища, скорочення обсягів виробництва і рестрикційна грошово-кредитна політика зумовлюють таке неоднозначне явище, як перетворення кредиту на "товар першої необхідності", а згодом, на "товар нижчої споживчої якості". Для населення, ставки кредитування для якого традиційно вищі, зміни мають дещо іншу амплітуду: у найбільш критичний період – 2009 р., – величезне від'ємне значення еластичності за доходом, а у 2009

та 2012 рр. – кредит є "товаром першої необхідності".

Зауважимо, що результати розрахунків не можуть вважатися цілковито об'єктивними внаслідок значного тіньового обороту в нашій державі, що не дозволяє встановити обсяги фактичних доходів економічних агентів із достатньою точністю. Крім того, еластичність за доходом варіюється залежно від груп споживачів, що в умовах сучасного стану подання статистичної інформації врахувати неможливо. Разом з тим, наведені дані не суперечать попередньо виявленим тенденціям, що дозволяє опиратися на них у здійсненому дослідженні.

Висновок, який можна зробити з результатів аналізу полягає, на наш погляд, у констатації недостатньої монетизації економіки і потреби у збільшенні фінансового забезпечення економічних агентів, зокрема, через кредитний канал. Це підтверджується зростанням попиту на кредит при збільшенні процентних ставок та еластичністю за доходом, меншою за 1 практично у ті ж самі часові періоди. Також значним є фактор негативних очікувань, який формує поведінку суб'єктів ринку та приводить до зростання потреби в кредитуванні. Крім того, позиціонування кредиту як товару Гіффена означає відсутність у економічних агентів альтернативних до кредиту джерел фінансового забезпечення (товарів-субститутів у термінології економічної теорії).

Все це дозволяє зробити припущення про доцільність розширення кредитування суб'єктів господарської діяльності та необхідність змін у грошово-кредитній політиці держави для стимулювання економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Koivu, T. Do efficient banking sectors accelerate economic growth in transition countries? / Tuuli Koivu // BOFIT Discussion Paper. – 2002. – N 14. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://129.3.20.41/eps/mac/papers/0212/0212013.pdf> (дата звернення 16.11.2014). — Назва з екрана.
2. Financial Development and Economic Growth: Evidence from Ten New EU Members / Guglielmo Maria Caporale, Christophe Rault, Robert Sova and Anamaria Sova // Working Paper No. 09-37. - October 2009 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.brunel.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0014/82130/0937.pdf
3. Djalilov, K. Piesse J Financial Development and Growth in Transition Countries: A study of Central Asia/ Khurshid Djalilov Jenifer Piesse //Research papers. Bournemouth University Business School. – October 2011 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://business.bournemouth.ac.uk/downloads/ Djalilov_and_Piesse.pdf
4. Чікіта, І. Б. Еластичність попиту на кредити як фактор підвищення впливу банківської системи на економічне зростання [Текст] / І. Б. Чікіта // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 8. – С. 52-56

